

Türk'ün Ateşle İmtihanı

Halide Edip Adivar

İstanbul, Can Yayınları, 2019, 336 Sayfa, ISBN: 978- 975- 072- 164- 9

Ramazan GÜMÜŞ*

Halide Edip Adivar çocukluktan 1918 yılına kadar olan anılarını *Mor Salkımlı Ev* başlığıyla yazıya dökmüştü. Türk'ün Ateşle İmtihanı ise çocukluk yılları sonrasında, 1918'den yaklaşık olarak 1923 yılının son tarihlerine kadar geçen dönemi anlatıyor. Kurtuluş Savaşı döneminde yaşanan olaylar, Adivar'ın gözlemleriyle günümüze aktarılıyor. Yazar olayların içinde olduğu ve anlattıklarının birçoğuna tanıklık ettiği için, kitap okuyucunun ilgisini cezp etmekte. Yazar işgal karşıtı milliyetçi kesimin içinde olduğu için, işgalin Osmanlı'ya negatif etkilerini açık bir anlatımla yazabilmiştir. Savaş yıllarca sürmüş, insanlar bitkin düşmüş, İstanbul İngiliz işgali ile sarsılmıştı. Bir takım genç ve milliyetçi subay kitlesi artık İstanbul'da durmanın bir manası olmadığını bilmektedir. Harekete geçmenin vakti olduğunu bilmektedirler. Kurtuluşun nasıl gerçekleşeceğini düşünmekte hem de halkın mukavemet etmemesi ve başkaldırıların gerçekleşmemesi için toplatılan silahların Anadolu'ya kaçırılması için gizli dernekler halinde çalışıyorlardı. Adivar bu milliyetçilerin bir araya gelmelerinin ne denli zor olduğunu anlatır. Anılan dönemde gazetelere sansür uygulandığı için halk olan bitenden haberdar değildi. Bunu duyurmak isteyenlerin hazırladığı gazete başlıkları sansürleniyor ve gazetelerin bir kısmı boş basılıyordu. Halkın

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğrencisi, İstanbul, ramazan.gumus@stu.fsm.edu.tr

algısı ise İngilizler ile kurulan münasebetten dolayı Anadolu'yu Türklere bırakacaklarını sanmak yönündeydi. Ülkeyi savaşa sokanların İttihatçılar olduğu kanısı çoğunlukta idi. Ayrıca bunlar mecliste vekildi. Halkın tepkili olmasını kendi lehine çeviren Tevfik Paşa bir süre sonra meclisi kapattı. 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan ordusu İzmir'i işgal etti. Bütün yollar İngilizler tarafından tutulmuş, onların erişemediği yolları ise Hristiyan çetecilere tutturmuşlardı. Bu koşullar altında milliyetçi kesimin hareket ve manevra şansı kalmıyordu. Bu gelişmeler neticesinde milliyetçi kesim Anadolu'ya kaçmaya başladı. Çünkü Adıvar gibi milliyetçi kesime mensup insanlar hakkında idam kararları veriliyordu. Ayrıca işgal karşıtı mitinglerden olan Sultanahmet'te düzenlenen mitingde Adıvar, "*Hükümetler düşmanımız, milletler dostumuz ve kalbimizdeki haklı isyan kuvvetimizdir.*" cümlesi ile iyice dikkatleri üzerine çekti. Nihayet Mustafa Kemal Samsun'a çıkacak ve milliyetçi kesim Anadolu'ya kaçmaya başlayacaktı. Alınan önlemler yüzünden insanların büyük gruplar halinde Anadolu'ya hareket etmesi söz konusu değildi. Kaçışı sağlayanlar ise 80 kişiden oluşan çetelerdi. Osmanlı içerisinde Hristiyan ayrılıkçı çeteler olduğu gibi, milliyetçi ve kurtuluşa inanan çeteler de bulunuyordu. 11 gün süren zorlu yolculuk sonrasında Adıvar ve Dr. Adnan, Ankara Garı'nda halk ve Mustafa Kemal tarafından karşılanmıştır. Bir sonraki gün Ziraat Fakültesi binasındaki karargâhta çalışmalar başlar. Meclisin kurulması gerekiyordu. 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi kurulur ve Mustafa Kemal başkan seçilir. Asıl olaylar bundan sonra başlar.

Hilafet yanlılarının kurduğu ordu, meclisin üzerine doğru yürüyüşe geçti. Mustafa Kemal bunu durdurmak için Çerkez Ethem'i görevlendirmişti. İzmit'te gerçekleşen bu çatışmayı Çerkez Ethem kazandı ve çetelerin itibarı arttı. Düzenli ordunun kurulması aşamasında ise kavgalar şiddetlendi. Çerkez Ethem gücüne güvenerekten meclisin İstanbul Hükümeti ile anlaşmasını istedi. Halkı tekrardan savaşa sokmanın bir mantığı olmadığını düşünüyordu. Çerkez Ethem ile düzenli ordu karşı karşıya gelmiş ve Ethem tutunamayarak geri çekilmişti. Sonraki günlerde 1. ve 2. İnönü savaşları yapılmış Yunanlılar bozguna uğratılmıştı. Yunanlılar bu mağlubiyetlerin öcünü almak için İzmir'e durmadan silah ve mühimmat yığıyordu. Nihayet Yunanlılar bizim ordumuzun 4 katı büyüklüğünde bir orduyla 9 Haziran'da saldırıya geçti. Ordumuz bu güce karşı koyamadığı için Sakarya'nın doğusuna çekildi. Bu geri çekilme meclisin itibarını sarsmıştı. Oylama yapıldı ve Mustafa Kemal *Başkomutan* seçildi. Tekalif-i Milliye emirler çıkardı ve ordunun ikmalî halk tarafından yapıldı. Refet Paşa hiç durmadan çalışıyordu. Savaş başlangıcında ordumuzun sayısı 25.000 idi. Bunların 16.000 kadarı şehit oldu. Fakat savaş sonunda 40.000 asker vardı. Eli silah tutanlar bu mücadeleye katılıyordu. Sayımızın azlığından dolayı güzel bir savunma planı yapıldı ve 25 Ağustos'ta çarpışmalar başladı. Savaş 22 gün sürdü ve Yunan ordusu geri çekilmeye başladı. Neticesinde zafer bizimdi. Fakat Yunanlılar kaçarken köyleri ateşe vermişti. Mustafa Kemal sabahlara kadar çalışıyordu. Kendisine savaşın artık sona erdiğini söyleyen Adıvar, ona neden istirahat etmediğini sordu. Mustafa Kemal ise daha savaşın yeni başladığını kendisine söyledi. Yurt toprakları işgalden kurtulduktan sonra ise Adıvar İstanbul'a doğduğu eve döner.

Yazar Kurtuluş Savaşı dönemini başarılı bir şekilde anlatır. Zaten olayların içerisinde ve birçok olaya canlı şahitlik etmiştir. Bu da yazdıklarının çoğu kısmının açıklayıcı olmasını sağlamıştır. Eserin dili yazıldığı döneme bakıldığında günümüze göre ağırdır. Fakat yeni basımlarla bu eser sadeleştirilmiştir. Milliyetçi bir kadın olan Adıvar Osmanlı Hükümeti'nin işgale karşı olumlu davranışını hazmedemez ve bu safhada birçok görev alır. İstanbul'un işgaliyle saltanatın manevra kabiliyeti kalmamıştı. İngilizlerin Türk dostu olduğu sanılıyor ve genel kanı olarak toprakları geri verecekleri düşünülüyordu. Zaten kesilen iletişim ağı yüzünden de halkın güncel olaylardan haberdar olması mümkün değildi. Osmanlı hükümetinin bu tutumu, milliyetçi kesimin yarasına tuz basmış ve onları harekete geçmeye mecbur kılmıştı. İşte böyle bir dönemde herkese büyük bir iş düşüyordu. Savaş veya zafer kazanmanın farklı yolları vardır. Halkı zafere ve kurtuluşa ümitlendirmek de gidişata büyük katkıdır. Ayrıca liderlerin saygınlık kazanması, diğer insanların ona saygı ve hürmetin gösterilmesinde yardımcı olan, tanınmış isimlerle mümkündür. Savaşın sadece ordularla ve silahlarla kazanıldığı fikrine inananların karşısında dimdik bir örnektir Adıvar. Türk erkeğinin kararlılığı yanında, Türk kadınının bir farkı olmadığını, gerekirse Türk kadınının erkeklerden geri durmayacağını gözlerimizin önüne açık bir şekilde sermiştir. Millî mücadele dönemiyle ilgilenenlerin ve özellikle yukarıda bahsi geçen tarih aralıklarında yapılacak araştırmalar için, olayları birinci gözden incelemek, dönemin psikolojisini anlamak adına bu eserden yararlanmak araştırmacıya büyük fayda sağlayacaktır.